

Justyna Siemionow

Analiza podejmowanych działań i uzyskiwanych rezultatów w procesie resocjalizacji nieletnich

Resocjalizacja Polska (Polish Journal of Social Rehabilitation) 8, 43-53

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Justyna Siemionow

Uniwersytet Gdański

Analiza podejmowanych działań i uzyskiwanych rezultatów w procesie resocjalizacji nieletnich

Abstrakt: Artykuł dotyczy ewaluacji działań planowanych i prowadzonych w ramach procesu resocjalizacji nieletnich niedostosowanych społecznie przebywających w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym, w perspektywie indywidualnej jak i grupowej. Proces resocjalizacji w instytucji ma określoną dynamikę uzależnioną m.in. od organizacji pracy instytucji, zaburzeń zachowania ujawnianych przez podopiecznych, zasobów kadrowych. Ewaluacja jest działaniem na stałe wpisany w funkcjonowanie instytucji resocjalizacyjnej, pozwalającym na systematyczne podnoszenie efektywności prowadzonych w niej oddziaływań. Stąd też równie istotnym pojęciem omawianym w tym opracowaniu jest efektywność procesu resocjalizacji. Z prowadzonych rozważań wynika jasno, że ewaluacja i efektywność nie są pojęciami tożsamymi, jednak pozostają względem siebie w określonej zależności. Proponowane tu rozwiązania praktyczne z powodzeniem mogą być zastosowane w pracy zespołów wychowawczych, funkcjonujących w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych. **Słowa kluczowe:** ewaluacja w pracy resocjalizacyjnej, indywidualny proces resocjalizacji, efektywność procesu resocjalizacji.

Wprowadzenie

Zakres pojęcia „niedostosowanie społeczne”, będącego przedmiotem zainteresowania pedagogiki resocjalizacyjnej, odnosi się do tych zaburzeń zachowania i emocji, które doprowadzają jednostkę do konfliktu z normami społecznymi oraz prawnymi-

mi¹. Pedagogika resocjalizacyjna, która stopniowo staje się nauką usługową wobec społeczeństwa, stara się integrować dorobek różnych dyscyplin naukowych, a przede wszystkim formułować zasady i metody działań terapeutyczno-resocjalizacyjnych oraz profilaktycznych w celu systematycznego zwiększania efektywności podejmowanych wobec osób niedostosowanych społecznie oddziaływań.

Proces resocjalizacji to świadome i zaplanowane postępowanie z podopiecznym oparte na diagnozie psychopedagogicznej, która poszukuje przede wszystkim zasobów wychowanków, próbuje koncentrować się na ich przyszłości, wskazując im, że mogą ją w określonym stopniu kształtować i mają na nią określony wpływ. Proces resocjalizacji to przede wszystkim tworzenie nowych sytuacji, doświadczeń, zadań dla wychowanków, z których oni czerpią wiedzę i utrwalają ją, to także doświadczenia do których mogą się później odwołać, istotne elementy z których budują swoją osobowość oraz poczucie tożsamości i przynależności do danej grupy społecznej.

Rzeczywistość resocjalizacyjną tworzą osoby organizujące resocjalizację i poddawane resocjalizacji. Można ją ująć jako sieć relacji zachodzących między tymi podmiotami. Nie bez znaczenia jest to, w obrębie jakich struktur organizacyjnych dokonuje się konkretna działalność resocjalizacyjna. Ważne są również : klimat społeczny instytucji oraz realizowane przez nie cele i zadania wyrażone w konkretnych formach działalności oraz programy resocjalizacyjne. Przyjmuje się zatem, że proces resocjalizacji ma miejsce w organizowaniu kształcenia, przygotowaniu do zawodu, stworzeniu możliwości pracy i zatrudnienia, poszanowaniu godności osób poddanych wymiarowi sprawiedliwości, dostarczeniu możliwości udziału w aktywności kulturalnej, sportowej, monitorowaniu relacji pomiędzy poszczególnymi osobami tworzącymi zbiorowość instytucji resocjalizacyjnej².

Zasada zróżnicowanego traktowania to najbardziej znaczący trend we współczesnej resocjalizacji, której konsekwencją jest dostosowanie programów resocjalizacyjnych oraz konkretnych działań do typu osobowości przestępcy. W przypadku nieletnich, u których mamy do czynienia z jeszcze nie w pełni ukształtowanymi osobowościami, to dostosowanie uwzględnia zróżnicowanie w zakresie zaburzeń zachowania i emocji. Każda instytucja resocjalizacyjna posiada niepowtarzalny klimat, wynikający z przyjęcia określonej specjalizacji, w sposobach oddziaływania psychokorekcyjnego, zasad oraz założeń przyjętych w pracy resocjalizacyjnej, na których opierają się indywidualnie projektowane dla podopiecznych zadania. Dwa kierunki działania mają decydujący wpływ na efektywność podejmowanych oddziaływań:

- właściwa diagnostyka kształtującej się osobowości, mechanizmów leżących u podstaw patologicznych zachowań jednostki połączona z gruntowną znajo-

.....

¹ R. Opora, *Ewolucja niedostosowania społecznego jako rezultat zmian w zakresie odporności psychicznej i zniekształceń poznawczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009, s. 15.

² K. Ostrowska, *Psychologia resocjalizacyjna, w stronę nowej specjalności z psychologii*, Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2008.

- mością ofert dotyczących profilu oddziaływań resocjalizacyjnych oferowanych przez poszczególne placówki, czyli jak najlepsze dostosowanie proponowanych oddziaływań do właściwości psychicznych wychowanków,
- konsekwentne, a zarazem elastyczne, wprowadzanie przyjętych przez daną instytucję programów, tak aby w każdej chwili można było dostosować oddziaływanie do stale zmieniających się warunków i sytuacji, a także ciągle zmieniających się (zakładamy, że w kierunku pożądanym) stanów emocjonalnych poddawanych oddziaływaniom jednostek³.

Ocena rezultatów procesu resocjalizacji

Resocjalizacja jest odmianą procesu wychowawczego, który z jednostki wadliwie przystosowanej do wymogów życia społecznego ma uczynić jednostkę ponownie socjalizowaną, tzn. uspołecznioną, samodzielną i twórczą⁴. Wychowanie to proces, na który składa się ciąg zaplanowanych zdarzeń, a ich zasadniczym celem jest przywrócenie zaburzonej równowagi jednostki między dążeniem do własnej autonomii a podporządkowaniem się normom oraz zasadom porządku i ładu społecznego.

Dla dalszych rozważań w obszarze omawianego zagadnienia ważne jest zdefiniowanie dwóch terminów: „efektywność” i „ewaluacja”. Definicja ewaluacji w świetle prawa oświatowego brzmi: to praktyczne badanie oceniające, przeprowadzane w szkole lub placówce⁵. W bogatej literaturze przedmiotu znaleźć można wiele zbliżonych do siebie definicji ewaluacji, wśród których na potrzeby rozważań w tym artykule przyjmuję jedną: ewaluacja – proces systematycznego gromadzenia informacji na temat działania, właściwości i rezultatów programów, personelu oraz produktów, które są wykorzystywane przez specjalistów do redukcji niepewności wokół programu i poprawienia jego efektywności, a także służą podejmowaniu decyzji z uwagi na to, co owe programy, personel lub produkty robią oraz czego dotyczą⁶.

Pojęcie efektywności w resocjalizacji najczęściej wiąże się z analizą jednego wskaźnika: powrotności na drogę przestępstwa, czy też jak w przypadku nieletnich – popełnianiem przestępstw jako osoby dorosłe oraz eskalacją procesu demoralizacji. Efektywność to rezultat podjętych działań, opisany relacją uzyskanych efektów do poniesionych nakładów – ten ekonomiczny sposób ujmowania

³ K. Pospiszyl, *Resocjalizacja. Teoretyczne podstawy oraz przykłady programów oddziaływań*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.

⁴ M. Kalinowski, *Struktura procesu resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja*, t. 1, red. B. Urban, J.M. Stanik, PWN, Warszawa 2007, s. 235.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, Dz.U. Nr 168 poz. 1324.

⁶ C. Robson, *Projektowanie ewaluacji*, [w:] *Ewaluacja w edukacji*, red. L. Korpowicz, Oficyna Naukowa, Warszawa 1997, s. 152.

efektywności zagościł już w resocjalizacji. Czy analiza funkcjonowania instytucji resocjalizacyjnych, ocena stopnia realizacji podejmowanych przez nią zadań powinna być analizowana tylko według tego zewnętrznego wskaźnika? Przydatnym rozwiązaniem może stać się tutaj wprowadzenie pojęcia efektywności zewnętrznej oraz efektywności wewnętrznej badanych w ramach funkcjonowania i działalności konkretnej instytucji korekcyjnej⁷.

Zwróćmy uwagę, jak dobrze wpisuje się tu pojęcie ewaluacji. Efektywność wewnętrzna – to zespół wskaźników określanych na podstawie analizy działań i osiągnięcia wskazanych celów w ramach procesu resocjalizacji – czyli ewaluacja podejmowanych działań. Ten typ efektywności pozwala określić zmiany w zachowaniu wychowanka, które zachodzą w czasie jego pobytu w instytucji, np. w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym. Na pojęcie efektywności wewnętrznej składa się szereg elementów powiązanych ze specyfiką i organizacją funkcjonowania danej instytucji resocjalizacyjnej. W przypadku MOW można przyjąć m.in. następujące kryteria efektywności wewnętrznej:

- wzrost wyników w nauce,
- zmniejszenie, zminimalizowanie liczby ucieczek wychowanków z instytucji,
- terminowe powroty z udzielanych podopiecznym urlopów do domów rodzinnych oraz do miasta – samodzielne wyjścia poza instytucję,
- obniżenie wskaźnika agresji ogólnej,
- większe zaangażowanie wychowanków w zajęcia sportowo-kulturalne organizowane w instytucji jak i poza nią,
- brak czynów karalnych w trakcie pobytów nieletnich na urloпах w środowiskach rodzinnych,
- zminimalizowanie dewastacji i zniszczeń w MOW,
- nie spożywanie środków psychoaktywnych i alkoholu przez wychowanków⁸.

Powyższe wskaźniki są tylko częścią tych, których analiza jest możliwa w ramach całej działalności MOW. Systematyczny i długofalowy monitoring tych działań stwarza możliwość określenia skutecznych form i metod pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie.

Planowanie i organizacja procesu resocjalizacji – wybrane problemy teoretyczne i praktyczne

W dotychczasowym dorobku badawczym, mimo interdyscyplinarnego ujęcia problematyki społecznej patologii, odczuwa się wyraźne braki w zakresie empiryczne-

.....

⁷ J. Siemionow, *Możliwości oceny oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych wobec nieletnich*, „Probacja” 2010, nr II.

⁸ J. Siemionow, *Ewaluacja oddziaływań resocjalizacyjnych w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2010, nr 8.

go udokumentowania etapu przechodzenia zaburzeń zachowania w przestępczość. Są one szczególnie wyraźne w zakresie wyjaśniania powiązań między wyprofilowanymi rodzajami przestępczości a wcześniejszymi typami zaburzeń w zachowaniu. Wyniki dotychczasowych badań nie wskazują również, dlaczego tylko niektóre jednostki z utrwalonymi zaburzeniami w zachowaniu wchodzą w stadium chronicznej przestępczości, a inne stają się przestępcami bez przejścia fazy wyraźnych zaburzeń w zachowaniu⁹. Powyższe kwestie badawcze są szczególnie istotne w obszarze przestępczości nieletnich. Oddziaływania resocjalizacyjne odpowiednio dobrane i zaplanowane powinny w tej grupie osób niedostosowanych społecznie przynieść wymierne efekty, m.in. z uwagi na to, że są to jeszcze osobowości nie w pełni ukształtowane, ich wiedza o otaczającej rzeczywistości i zachodzących w niej zjawiskach wykazuje dość wysoki stopień elastyczności, są to jednostki wyraźnie podatne na wpływy otoczenia. Te elementy w połączeniu z właściwie przeprowadzoną diagnozą resocjalizacyjną, monitorowaniem oraz ewaluacją samego procesu resocjalizacji mogą wyraźnie zwiększyć efektywność prowadzonych oddziaływań.

Wobec pedagogiki resocjalizacyjnej jako nauki szeroko rozumiane społeczeństwo, z którego podatków utrzymywana jest większość instytucji resocjalizacyjnych, stawia konkretne wymagania i oczekiwania, co do określenia skutecznych form i metod pracy z jednostkami przestępczymi w różnym wieku. Dziś daleko niewystarczające jest wskazanie jedynie teorii wyjaśniających przyczyny przestępczości i zaburzeń zachowania. Pedagogika resocjalizacyjna to dziś nauka usługowa, która ma poszukiwać i wskazywać konkretne formy pracy z jednostkami o zaburzonej socjalizacji, określać zasady oddziaływań psychokorekcyjnych, ujętych w indywidualny plan resocjalizacji. Równie ważne jest aby wskazywać jak oceniać ich skuteczność, monitorować zmiany w zachowaniu podopiecznych oraz określać, kiedy można uznać je za trwałe, a tym samym przywrócić jednostkę społeczeństwu z gwarancją bezkolizyjnego w nim funkcjonowania oraz realizowania swoich potrzeb zgodnie z obowiązującymi normami społeczno-prawnymi.

Resocjalizacyjna praktyka instytucjonalna jest obecnie w swojej istocie próbą wywierania administracyjnie zaprogramowanego antropotechnicznego i socjotechnicznego wpływu wychowawców i personelu placówki na wychowanków w celu zmiany parametrów ich społecznego funkcjonowania oraz niekiedy ich cech osobowości. W zależności od przyjętych i realizowanych metod wpływ ten może mieć bezpośredni lub pośredni charakter, może prowadzić do zaadoptowania wychowanka do rzeczywistości społecznej placówki, a więc niejako zawęzić perspektywę do „tu i teraz” lub też doprowadzić go do samodzielnego i rozwo-

.....

⁹ B. Urban, *Zaburzenia w zachowaniu i przestępczość młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 191.

jowego funkcjonowania w szerszym kontekście społecznym i kulturowym¹⁰. Instytucje resocjalizacyjne dla nieletnich funkcjonują bardzo odmiennie, oczywiście cel ich działania jest wspólny – przygotowanie wychowanków do powrotu do środowiska otwartego oraz właściwego wypełniania przypisanych im ról społecznych. W zależności od wielu czynników leżących zarówno po stronie samej instytucji, np. położenie, wielkość, organizacja pracy, baza sportowo-dydaktyczna, po stronie kadry pedagogicznej, np. kreatywność pracowników, zaangażowanie, specjalne kwalifikacje, kompetencje społeczne, jak również po stronie samych wychowanków, np. poziom sprawności intelektualnej, stopień zaburzeń zachowania i emocji – osiągnięta efektywność prowadzonych oddziaływań w ramach procesu resocjalizacji jest różna.

Wyróżniamy na ogół dwa sposoby działania wychowawców. Pierwszy z nich to postępowanie przystosowujące i adaptujące podopiecznych do pobytu w placówce resocjalizacyjnej poprzez mobilizowanie ich do stosowania określonych reguł życia społecznego w zbiorowości jaką tworzą wychowankowie placówki i kadra. Drugi to podejmowanie aktywności wychowawczej, mającej na celu osobowy i społeczny rozwój wychowanków, przygotowujący ich do opuszczenia placówki i samodzielnej aktywności w środowisku otwartym¹¹.

Pierwsza grupa to zbiór określonych działań i sposobów wpływu na podopiecznych, aby zachowywali się tak, jak oczekują tego od nich wychowawcy. Uzyskane tą drogą zmiany mają często charakter dostosowania się, zmian pozorowanych „na pokaz” dla kadry, i tylko pozornie dają obraz podporządkowania się obowiązującym w instytucji zasadom i regułom. Kiedy podopieczny wie, że jest obserwowany przez wychowawcę, zachowuje się zgodnie z panującymi zasadami, kiedy wychowanek przebywa sam lub w towarzystwie innych podopiecznych jego zachowanie bywa zupełnie odmienne.

Drugi sposób działania możemy określić jako wychowawczą działalność kreującą. Sprowadza on wychowanie resocjalizacyjne do wspomagania rozwoju wychowanków i umożliwia uzyskanie trwałych zmian w funkcjonowaniu psychospołecznym podopiecznych. Kreującymi oddziaływaniami resocjalizacyjnymi określamy te sposoby i zakresy oddziaływań wychowawczych, które nastawione są na rozwój strukturalnych czynników poznawczych i twórczych osób niedostosowanych społecznie. Ich efektem ma być mierzalny rozwój potencjałów wychowanków, a w konsekwencji nowe parametry tożsamości społecznej i indywidualnej nieletnich¹². Ważnym elementem tak rozumianego procesu resocjalizacji jest ewaluacja zawartych w nim oddziaływań oraz zadań.

.....

¹⁰ M. Konopczyński, *Kryzys resocjalizacji czy(li) sukces działań pozorowanych, refleksje wokół polskiej rzeczywistości resocjalizacyjnej*, Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, Warszawa 2013, s. 154.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

Ewaluacja oddziaływań resocjalizacyjnych – wymiar indywidualny

Ewaluacja prowadzona w instytucji resocjalizacyjnej polega na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu informacji dotyczących głównie:

- działalności wychowawczej, edukacyjnej, opiekuńczej oraz ich efektów,
- procesów zachodzących w instytucji, mających wpływ na proces resocjalizacji,
- wizerunku instytucji w środowisku lokalnym, forma współpracy z instytucjami zewnętrznymi.

Ewaluacja może mieć charakter zewnętrzny – kiedy przeprowadzana jest na wielu wymiarach funkcjonowania instytucji przez zespół wizytatorów ds. ewaluacji oraz wewnętrzny – kiedy prowadzona jest systematycznie przez pracowników pedagogicznych pod nadzorem dyrektora placówki i dotyczy głównie własnych działań, także zespołowych, mających wpływ na efektywność procesu resocjalizacji. Rozważania prowadzone w tym artykule dotyczą ewaluacji wewnętrznej ujmowanej jako wsparcie całego procesu resocjalizacji, której wyniki pozwalają określić efektywność wewnętrzną, a tym samym skuteczność i celowość podejmowanych w ramach procesu resocjalizacji działań.

Analiza oddziaływań resocjalizacyjnych może być przeprowadzona:

- po zakończeniu określonego etapu procesu resocjalizacji,
- po zakończeniu semestru,
- po zakończeniu danego zadania,
- jeżeli w życiu nieletniego nastąpią istotne zmiany, wymagające korekty indywidualnego planu resocjalizacji.

Indywidualny program resocjalizacji – czyli zbiór zadań zaplanowanych do realizacji wobec wychowanka na podstawie diagnozy psychopedagogicznej w określonym czasie, tworzących spójny i jednolity system oddziaływań opiekuńczo-wychowawczo-terapeutycznych, jest podstawą do analizy osiągniętych efektów procesu resocjalizacji¹³.

Poniżej przedstawiam przykładowy schemat ewaluacji zadań zawartych w Indywidualnym Programie Edukacyjno-Terapeutycznym:

OBSZAR EWALUACJI: rodzaj i zakres zintegrowanych działań podejmowanych wobec wychowanka.

I. Wymagania edukacyjne:

- zadania zrealizowane przez wychowawców internatu – nauka własna plus koordynacja zajęć wyrównawczych stałych i doraźnych – jakie efekty uzyskano? jakie planowano? w jakich zajęciach wychowanek uczestniczył i ja-

.....

¹³ J. Siemionow, *Ewaluacja oddziaływań resocjalizacyjnych...*

kim wymiarze? czy i jakie trudności uniemożliwiły ich realizację, bądź też sprzyjały realizacji założonych celów?

II. Działania resocjalizacyjne:

Czy wychowanek jest objęty procesem usamodzielnienia?

- zajęcia specjalistyczne adekwatne do indywidualnych potrzeb wychowanka, uwzględniające jego deficyty poznawcze, emocjonalne, społeczne; zadanie – cel – efekt (planowany lub uzyskany)
- zajęcia rozwijające zainteresowania wychowanka – uwzględniające jego mocne strony, jak uzupełniają one organizację czasu wolnego wychowanka?

III. Pomoc psychologiczna:

- indywidualne/grupowe zajęcia z psychologiem – zadania – cel – efekt (planowany lub uzyskany)
- czy konkretne zadanie wymaga kontynuacji?
- w jakim stopniu wychowanek poddaje się proponowanym oddziaływaniom? Jaka jest jego motywacja do pracy nad sobą?

IV. Działania skierowane na środowisko rodzinne:

- jaki jest poziom współpracy i zaangażowania rodziców/opiekunów w proces resocjalizacji nieletniego? jakie działania zostały podjęte? czy przyniosły zamierzony efekt?
- jakie formy kontaktu ze środowiskiem rodzinnym zostały przyjęte? na jakim poziomie lokuje się wymiana informacji (dotyczących syna) z rodzicami?
- czy zadania zaplanowane do pracy z rodziną wychowanka uwzględniają zmiany jakie zaszły w środowisku rodzinnym nieletniego? w jakim stopniu?

Zebrane w ten sposób informacje dotyczące nieletniego, są analizowane przez zespół wychowawczy, w którego skład najczęściej wchodzi: wychowawcy, nauczyciele, psycholog, pedagog, pracownik socjalny, przedstawiciele dyrekcji instytucji. Zastosowanie wyżej przedstawionych zaleceń metodyczno-organizacyjnych, na które składa się określona oferta instytucji oraz powiązanie kadry i uczestników zajęć indywidualną odpowiedzialności za ich wdrożenie i wykonanie, z zachowaniem nadrzędnej, wiodącej roli dyrektora ośrodka, zagwarantuje pełną funkcjonalność orzeczonego środka wychowawczego wobec młodzieży niedostosowanej społecznie¹⁴.

Ewaluacja oddziaływań resocjalizacyjnych

– wymiar grupowy

Poznanie i analiza stopnia adaptacji wychowanka do warunków nowego środowiska ma znaczenie poznawcze i profilaktyczne, ale przede wszystkim jest jed-

.....

¹⁴ A. Węgliński, *Pedagogiczne uwarunkowania resocjalizacji nieletnich w ośrodkach kuratorskich*, [w:] *Efektywność resocjalizacji nieletnich w warunkach wolnościowych*, red. Z. Bartkowicz, A. Wojnarska, A. Węgliński, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013.

nym z istotnych elementów mających wpływ na przebieg procesu resocjalizacji. Codzienne czynności pedagogów, oparte na licznych kontaktach z podopiecznym oraz relacji, którą systematycznie buduje, są doskonałą sytuacją sprzyjającą ocenie realizowanych w grupie zadań. Ten sytuacyjno-zadaniowo-osobowy wymiar funkcjonowania grupy wychowawczej podlega systematycznej ocenie prowadzącej przez opis do rozpoznania. Określenie stopnia trudności realizacji zadań we wskazanym powyżej kontekście stanowi wynik postępowania rozpoznawczego oraz implikuje kierunek pomocy i wsparcia udzielanego systematycznie w ramach procesu resocjalizacji¹⁵.

Analiza funkcjonowania grupy wychowawczej powinna uwzględniać:

- relacje interpersonalne w grupie, tworzące się podgrupy, zależności między wychowankami, wzajemne kontakty,
- miejsca i rolę w grupie poszczególnych podopiecznych,
- dominujący sposób spędzania czasu wolnego przez grupę,
- stopień integracji grupy i wynikające z tego konsekwencje dla prowadzenia grupy,
- mocne i słabe strony grupy jako całości,
- aktywność wychowanków w różnych konkursach oraz imprezach sportowo-kulturalnych na terenie instytucji i poza nią,
- preferowane formy aktywności przez wychowanków,
- poziom dbałości o pomieszczenia grupy, estetyzację pokoi wychowanków, jak i części wspólnej.

Z powyższej analizy powinny wynikać główne kierunki pracy dla konkretnej grupy wychowawczej, oparte na priorytetach, celach i wartościach danej instytucji: zadania do realizacji według hierarchii wartości, z uwzględnieniem często dynamicznie zmieniającej się sytuacji grupy, a więc zakładającej określony stopień elastyczności działań; sieć współpracy w realizacji tych zadań czyli osoby zaangażowane w ich realizację, wraz ze wskazaniem stopnia ich udziału w poszczególnych zadaniach oraz planowane efekty.

Podsumowanie

Aby osiągnąć zamierzony cel, jakim jest przygotowanie wychowanków do powrotu do środowiska otwartego, konieczne staje się zaplanowanie konkretnych działań, właściwa ich realizacja oraz ewaluacja. Diagnoza rezultatów resocjalizacji zawsze była niezwykle trudna, dostarczała jedynie zbliżonych do rzeczywistości wskaźników, co prowadziło niekiedy do skrajnych ocen i poglądów dotyczących sensu resocjalizacji, a przede wszystkim związanych z nią kosztów, które ponosi

.....

¹⁵ B. Skałbana, *Diagnostyka pedagogiczna. Wybrane obszary badawcze i rozwiązania praktyczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011, s. 217–218.

całe społeczeństwo. W sytuacji znacznego rozszerzenia się obszaru diagnozy na sferę działań pozainstytucjonalnych – profilaktykę, readaptację, terapię w środowiskach wolnościowych – problem oceny efektów resocjalizacji komplikuje się jeszcze bardziej¹⁶. Stąd też, niezbędna staje się systematyczna, ale też i przygotowana, dostosowana do określonej specyfiki funkcjonowania instytucji resocjalizacyjnej – ewaluacja prowadzonych w niej działań. W artykule wskazano jak ocena efektywności procesu resocjalizacji łączy się z jego ewaluacją. Powyżej opisano jedynie proces ewaluacji specjalistycznych oddziaływań, a warto pamiętać, że kadra pracująca w instytucjach resocjalizacyjnych również powinna dokonywać ewaluacji własnej pracy, która oczywiście ściśle łączy się z realizowanymi przez nich działaniami.

Efektem procesu resocjalizacji, rozumianego jako działalność kreująca, kierująca całościowym rozwojem wychowanka, może stać się właściwie przystosowany społecznie człowiek, który poprzez rozwój swoich potencjałów otrzymał nowe kompetencje indywidualne i społeczne, uzyskując w ten sposób alternatywne do dotychczasowych parametry tożsamościowe¹⁷. Oczywiście wydaje się zatem umieszczenie na stałe w przestrzeni działań resocjalizacyjnych ewaluacji i systematycznego monitoringu realizowanych w niej zadań.

Abstract: Analysis of undertaken actions and obtained results in the process of social rehabilitation of minors

The article concerns an evaluation of planned and conducted actions within the process of social rehabilitation of minors socially maladjusted residing at the Youth Educational Centre. The process of psychological change is very complicated, there are many factors which influence it, especially if it is associated with the socially maladjusted. This process needs to be analyzed from time to time, but systematically. The evaluation process is always related with the assessment, but it is much more complex. It is the analysis of the activities – favourable and unfavourable factors. This article includes a few proposals which can be used by educators and teachers. **Key words:** social rehabilitation process, socially maladjusted, evaluation, effectiveness.

Bibliografia

- [1] Kalinowski M., *Struktura procesu resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja*, t. 1, red. Urban B., Stanik J.M., PWN, Warszawa 2007, s. 234–237.

.....

¹⁶ B. Urban, *Ocena rezultatów resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja*, t. 1, red. B. Urban, J.M. Stanik, PWN, Warszawa 2007, s. 312.

¹⁷ M. Konopczyński, op. cit., s. 192.

- [2] Konopczyński M., *Kryzys resocjalizacji czy(li) sukces działań pozornych, refleksje wokół polskiej rzeczywistości resocjalizacyjnej*, Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, Warszawa 2013.
- [3] Opora R., *Ewolucja niedostosowania społecznego jako rezultat zmian w zakresie odporności psychicznej i zniekształceń poznawczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.
- [4] Ostrowska K., *Psychologia resocjalizacyjna, w stronę nowej specjalności z psychologii*, Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2008.
- [5] Pospiszyl K., *Resocjalizacja. Teoretyczne podstawy oraz przykłady programów oddziaływań*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- [6] Robson C., *Projektowanie ewaluacji*, [w:] *Ewaluacja w edukacji*, red. Korpowicz L., Oficyna Naukowa, Warszawa 1997.
- [7] Skałbania B., *Diagnostyka pedagogiczna. Wybrane obszary badawcze i rozwiązania praktyczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011.
- [8] Siemionow J., *Możliwości oceny oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych wobec nieletnich*, „Probacja” 2010, nr II, s. 105–112.
- [9] Siemionow J., *Ewaluacja oddziaływań resocjalizacyjnych w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2010, nr 8, s. 28–31.
- [10] Urban B., *Zaburzenia w zachowaniu i przestępczość młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.
- [11] Urban B., *Ocena rezultatów resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja*, t. 1, red. Urban B., Stanik J.M., PWN, Warszawa 2007, s. 312–317.
- [12] Węgliński A., *Pedagogiczne uwarunkowania resocjalizacji nieletnich w ośrodkach kuratorskich*, [w:] *Efektywność resocjalizacji nieletnich w warunkach wolnościowych*, red. Bartkiewicz Z., Wojnarska A., Węgliński A., Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013.